

že se redijo iz naših krvavih žuljev, pa še nam se posme-
hujo, ne da bi se prilagodili v jeziku; mi imamo dovolje
slovenskih učiteljev raztresenih po mnogojezični Avstriji; kar
je večkrat stavopisno dokazano, tujcev ne potrebujemo. Mi
zahtevamo tretjice na Slovenskem ljudske učilnice
sovsema na narodni podlogi, v glavnih učilni-
cah naj se uči nemški jezik, srednja učilišča
pa morajo biti po večini predmetov slovenska,
kakor je večina slovenskih učencev. V bogoslov-
nici naj bi se učilo, če že ni drugači, v latinskem in sloven-
skem jeziku, kar pa bi imel določiti vladikovinski crkveni
shod, nikar posamnik. Zagovarjavec mrtvega jezika radi
trdijo, da se v narodnem jeziku ne dajo toliko določeno po-
vedati veronki itd; — gotovo le od osob ne, ktere niso povse
zmožne narodnemu jeziku; kako pa je kesneje v pastirstvu,
ako se bogoslovec točnega imenstva ni naučil ravno v bogo-
slovju? Vsako dalnje dokazovanje o tem bi bil prah sipan
na veter.

Od crkvene uprave iščemo, da se vrši v jeziku onega
naroda, med katerim in za kterege vlada, tedaj upravo v slo-
venskem jeziku; nemščarjenje v kn. vl. pisarnici nima nikake
umne podloge, mnogo menje pravno ali pravično, nego samo
vodo goni na nemškutarski mlin, kar gotovo ne more biti
namen kat. crkve, ter hoče zakrivati nevednost slovenskega
jezika, kterege bi vendar pri nas vsak vesten dušni pastir
do jedra znati moral. Izpričanja ni, kdor hoče živeti, mora
rabit zdrav in krepek živež, klasinje in mekine ne rede; kdor
hoče v govoru narod počučevati, mora jezik znati do-
stojno, inai je šleva in žlobrodnik, in ne more biti učitelj.

Pravi se, da na Belgiškem kmet enako s kraljem beli
kruh uživa; s tem se hoče naznaniti, da je kmetijstvo v naj
lepšem cvetu, blagostanje občno, kar se doseže s tem, da je
poljedelstvo dobro urejeno. Tudi nam je treba skrb imeti,
da pomagamo kmetovalcu do blagostanja, kar se zgodi, če
umno in pametno poljedelstvo in vinarstvo dostignemo, to
pa je naloga kmetijskega društva, ktero se mora ustanoviti
in dobro urediti na slovenskem Štirskem na narodnem staln,
ali pa pristopiti k ljubljanskemu in pri nas kakih pet po-
družnic osnovati. Kedar bode kmet premožen, te je mogoče
mu pot odpreti k omiki, inai nikakor, ker, komur je treba
samo na to misliti, kako pokrije svojo in svoje dece goloto
in s čim zadovolji krulečemu želodcu, ni mogoče pričakovati
kaj vznešenejšega. Siromaštvo ne pozna omike.

S tem je naznarjena osrečivna loka, v ktero moramo
napinajoči vse sile veslati. Razne zgubljenе reči se dajo
vzpet pridobiti, življenje in narodnost pa nikdar več.

V Halozah mesca januarja 1868.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del I.

Izdelovanje

je prestvarjanje po delu in trudu robe, blaga ali kapitala v
izdelke ali nove pridelke. Razpravljaje ta predmet je sopet
potrebno za leži pregled ga v tri dele razdeliti: del I. roba
blago ali kapital; del II. delo; del III. zakoni, po
kterih se delo z robo, blagom ali kapitalom ravna.

I. Roba, blago ali kapital

je 1. predmet v obširnem in prvem smislu, iz kterege se po
delu, trudu izdelki prestvarjajo; ali pripomočki, kteri se pri tem
prestvarjanju potrebujejo; ali potrebki in zadostki, kteri so zdravju
in življenju delavčevemu ne obhodni.

2. Nekteri delaveci imajo opravilo z prosto robo, kakor
n. p. rudarji, ki rude izkapajo; večidel vendar jih ima opravl-
javati z robo, ktera je že iz drugih rok prišla, kder se ji je
že kakšna nova veljava vdela; tukaj je naloga delavčeva
ji sopet novo veljavo po svojem trudu in delu vdela, jo v
novo prestvariti.

3. Roba, blago ali kapital je tedaj tako mnogih vrst, ka-
kor je različno poslovanje človeško. Roba kmetova je polje,
seme, živina itd., obrtnikova ali artizanova, železo, usnje,
volna itd.; trgovčeva, različne stvari, z kterimi trguje.

4. Pripomočki, z kterimi se izdelki izdelujejo, so
tudi mnogovrstni: kmetovavec rabi pluge, brane, voze itd,
obrtnik, žage, kladve, mašine itd; trgovec, železnice, ladje,
štacune itd. Poleg tega pa vsaki človek potrebuje za svoje
življenje živež, obleko, stanovanje in druge mnogovrstne

potrebke in zadostke. V tem obziru se vsakoršna roba ali
blago ali kapital v navedene rede šteti more.

5. Roba, blago ali kapital se nenehoma promenuje,
ker vsaki delavec ima nalogo stvari le promenjati. Ta pro-
membra je tako dolgo koristna dokler se po nji prestvarje-
nemu predmetu ali izdelku veča veljavnost in cena pridela.
N. p. len se vtere in napravi predivo, to se vprede v prejo
in preja stke v platno, to pa prenaredi v oblačila in druge
potrebke. Tako delavce za delavcem blago promenuje in
vsakemu izdelku večo veljavnost prideluje.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Kako bi se naj klale svinje?

J. Comfort priporoča posebni način svinje klati, kte-
rega našim bravcem naznanjamo. Mnogokrat sem že hotel
pisati, na kakov način se naj lože, naj hitreje in naj bolj u-
ljudno svinja zakolje: Jaz nabijim kakovogoder prosto puško
samo za tretji del navadnega nabijanja, vložim eden palec
dolgo pribitko (zatic) iz trdega lesa, tako debelo, kakor je
navadni nabijavnik, (Ladstock). S to pribitko vstreljim svinjo
na sredini v čelo, ki jo na hip umori. Glavinega mesa tako
vstrelaj celo nič ne pokvari. Ni se bati da bi svinja pri takem
klanju koga vgrizla. Ni potrebno svinje loviti, vrči, držati,
kar je vse zelo nevarno delo in svinja ne cvili tako grdo,
kakor pri navadnem klanju. Iz vstreljene svinje tudi lože
vsa kri izteče, kakor iz one, ktero z nožem zakolješ.

o sejatvi semena.

Poglavitno pravilo je: Ne sejaj semena pregosto, rajši
poprej skušaj seme, če dvomiš, ali bo kalilo ali ne; ker bila
bi ne le samo potrata semena, temuč tudi dvojno delo, če
se setev iz početka že pregosto seje. — Zategadelj se za
rastline, ki bi imele na prostoru ostati, zelo priporočuje ona
sejatev na rajde, ki se zmiraj bolj v rabo jemlje. Semena
z debelim zrnom se globokeje vložijo in bolj pokrijejo ka-
kor drobna, ktera se dostikrat le za eno črt pokriti smejo.
Koliko semena po meri ali vagi (tehtnici) kaki kos
njive potrebuje, to se še le po lastni skušnji zve. Kdor
ni sejanju vajen, naj primeša k semenu za polovico
peska, drobne prsti, pepela itd., kar je pri nekterih ra-
livah n. pr. pri pesi zmiraj potrebno. Raztrošeno seme
se lahko z lesenimi grabljami vtolče, kar je boljše
kakor samo pregrabljanje. Stisneno seme rajši kali in
nektera plemena n. pr. čebul se morajo celo teptati ali
valjati, da dobro razklijajo. Pri sejanju na rajde se z majhno
rovnico ali z brazdotvorom (grablje z bolj redkimi klini, s
kterimi se več rajd na enkrat v enaki saksobnosti napravi)
več ali manj globokih žlebov ali brazd napravi, v ktere se
potem seme z roko trosi. Nato se seme, če zemlja ni mokra,
previdno zalije in s poravnanjem brazd pokrije. Zlo koristno
je, vsako seme z gnojnjico, kteri se dovolj druge vode pri-
lije, zaliti, po takem se kaljenje pospeši in mlada rastlina
ima hitro dosti hrane. Za mnogotera semena je dobro, če
se preden namočijo dokler začnejo kiliti. To je celo po-
trebno, če se sejatev zakasni.

Tako n. pr. klijje zelno seme prstjo zmešano in v gno-
jeno gredo vloženo po 10—12 dneh, inai pa tedne in tedne
preležuje. Če se grahova setev redka prikažuje, se dosadi
razklilega graha, kteri prvega kmalu dojde. Krastavci in
pese se tudi vspešno — namakajo. — Poglaviten pogoj je,
da se klilo seme o mrzlem vremenu ne seje, in da se malo
zamoči, da kaljenje ne prestance. (Fr. Bl.)

Bralnih društev nam je živo potreba.

Kakor vsakdanjega kruha, tako je potreba sedajne dni
za vsakega človeka, bodi si kdor koli, zdrave dušne hrane,
ki jo dobre podučne knjige in časniki podajajo. Novo leto
se približuje; treba bo tudi Slovencem za to dušno hrano
poskrbeti. Pred vsem bodi priporočena družba sv. Mohora,
ktera za 1 for, toliko lepih knjig svojim družnikom daja.
Živa potreba za Slovence so pa tudi dobri časopisi, kteri
se ozirajo na potrebe vbogega kmeta, od kterege se sedajne
dni toliko terja. Kdor naše dni ničesar ne bere, lahko sebi
in drugim veliko škodi, ker ne ve, kako se ima v domačih

občinskih zadevah ravnati; kedar je kaka volitev, ne ve, koga voliti; kedar se mu podaja kaj za podpisati, ne ve, če sme podpisati ali ne. Ker pa je res težavna reč, da bi si vsaki posamezni potrebnih knjig in časnikov omislil, ni zares druge pomoči, kakor da se posetniki ene ali več občin združijo, in tako za male denarje si tečne dušne hrane oskrbijo, to je: da se „bralno društvo“ osnuje. Takšno bralno društvo je blagi rodoljub g. B. B. že pred tremi leti v Rušah ustanovil. Ne vemo, ali to bralno društvo še obstoji ali ne; pa namen tega društva je gotovo posnemanja vreden, zato podamo tukaj „vabilo in postave“ tega društva, ki smo jih iz prijazne roke dobili.

Vabilo. Svet se je zasukal, in tudi nam Slovencem se je začelo smehljati romeno solnčice veselejše prihodnosti; zima narodnega spanja zginja in vesela spomlad novega življenja se nam približuje. Dolgo je hirala slovenska lipa; sovražniki so jo klestili in ji podsekavali korenje; ali opomogla si je in jela brst poganjati.

Duh slovenski povsod prešinja slovenski narod. Slovenec se zaveda, da je Slovenec; se poteguje za svojo narodnost, si brani svoje pravice, ki mu grejo po božjih in človeških postavah.

Previdnost vsemogočnega, ki vlada vesvoljni svet, je vzrok tega gibanja; po nji je vsakemu narodu vstvarjen nagon, ki ga žene vzdržati se in ohraniti. V božjem sklepu je, da več narodov na zemlji živi, in gotovo je tudi volja najpravičnejšega, da narod naroda ne zatira, temoč da vsi svoje pravice uživajo in v ljubezni med seboj živijo.

Če se tedaj mi Slovenci za svojo narodnost potegujemo, in si pravice svojega jezika branimo, spolnujemo le svojo od zgoraj naloženo dolžnost.

Ne dajmo si tedaj svojega narodnega življenja zatreti; ne pustimo v smeti poteptati svojega milega maternega jezika. „Naš materni jezik je varh prave vere“, so že rajni Slovencek izrekli; naš materni jezik je sree narodnega življenja, na podlagi maternega jezika se bomo povzdignoli na višjo stopnjo omike in blagostanja. Ravno iz tega vzroka, ker je vsakterega dolžnost svoj jezik in narodnost spoštovati in ljubiti in mu mora blagor domovine na sru biti, so osnovali nekteri Ruški domorođci „bralno društvo“, ktero ima namen: slovenske časnike si naročevati in jih čitati. Ruše so bile s svojo akademijo že v starodavnih časih zibelj omike in mirno zavetje viših učenosti; tudi v novejših časih kažejo, da še stari duh v njih živi!

Postave bralnega društva v Rušah.

1. Namen društva je slovenske dobre časnike in po meri premoženja tudi druge slovenske bukve si naročevati in čitati.

2. Proti koncu vsakega leta je skupščina družbenikov, v kateri se izvolita predsednik in denarničar, ali se pa prejšnja potrđita.

3. Predsednik ravna društvo; denarničar denarje pobira, hranuje in dogovorjene časnike naročuje. Na koncu leta ima račun položiti.

4. Pri skupščini, ktero predsednik skliče in ravna, odločijo društveniki: kateri časniki se bojo za prihodnje leto naročili, in po ti meri se tudi letna plača za vsakega odloči.

5. Kdor letnino odrajta, je društvenik in ima pravico vse časnike brati.

6. Soba za skupščino in časnike je za zdaj pri — — v Rušah.

7. Časniki imajo naj manje teden dni v omenjeni sobi ostati, le po tem se smejo na dom vzeti in po odločenem redu brati. Predsednik ima posebno za vse to skrbeti.

Iz teh postav se vidi, da takšno bralno društvo 4 ali 5 rodoljubov lahko osnuje, ki se bo gotovo drugim v kratkem prikupilo. Sliši se, da tudi v Lembahu nameravajo enako bralno društvo ustanoviti. Le naprej! — Poskusite pa tudi rugod! združena moč velja. L.

Dopisi.

Iz Maribora. 2. t. m. je mestni odbor volil novega estnega župana in jegovega namestnika, izvoljen je bil za župana J. Bankalari apotekar, in Stampfel bivši apotekar namestnika. Ali bo pod tem županstvom bolje ali ne, še ne more reči, toliko smo vendar prepričani, da tudi ta župan ne bo vpeljal učenja slovenščine v mestnih deklišnih šolah, kjer je letos že celo odpravljeno.

Snega smo spej te dane toliko dobili, kolikor ga že od leta 1829. dozdej nobeno zimo ni bilo.

Iz posebnih vzrokov se je na 29. decembra 1867 napovedan občni zbor in volitve odbora v mariborski čitavnici odložil, in je napovedan na nedeljo t. j. na 12. t. m.

Iz Maribora 5. januarja. — Naši č. gg. bogoslovci so si nekaj prav domoljubnega izmislili. Radi bi svojo knjižnico spravili v vrsto nesmrtnih udov „Slov. matice.“ K temu je treba 100 gl. v 5 letih po §. 9 matičnih pravil. 100 gl. je lep denar, to je resen, ali če se razdeli na pet delov, ga je že dosti manj, in če se vsaki peti del v novo na 12 delov razdeli, pride že od 100 gl. na eden takov del jako malo; zdaj pa če še celo vsaki dvanajsti del na primer med 60 bogoslovcev razdeliš, ne pride ti na ednega veliko več ko nič.“ — Tako so računili mariborski gg. bogoslovci in začeli med sobo mesečne nadovoljne nabire za „Matico.“ Pa glejte v dveh mescih so imeli že 20 gold., tako da zdaj knjižnico svojo že lahko vvrstijo med nesmrtno ude „Slov. matice.“

Jaz pa sem premišljeval o to stvar, sam sebe takole poprašal: Ti Jurček, kaj praviš, če so mogli kaj takega storiti mariborski bogoslovci, ali bi ne premogli ono isto tudi ljubljanski, goriški, celovski bogoslovci? — Nekdo pa, ki je moje misli poslušal (bil je naj stari prijatelj Gregec) mi je zagotavljal na vso moč, da za bogoslovci gotovo ne bodo zaostali dijaki gimnazije mariborske, celjske, ljubljanske novomeške, kranjske, goriške, in morda še celo tudi celovške ne. Jaz sem mu to rad verjel, ker poznam mlado kri, in vem kako rada se vneti da; ali močno sem odkimaval z glavom, ko mi je na dalje pravil moj Gregec, kako bodo tudi vse naše čitavnice, *) kako bodete „Slovenija Graška“ in Dunajska „Sava“ druga čez drugo hitele, hote vsaka prva biti v vrsti nesmrtnih udov matičnih. Kakor sem že rekel o poslednjem maliko dvomim, nemogoče pa vendar le tudi ni — — oh ti moj Gregec, jaz te bom samega presrčnega veselja tristo krat poljubil, če se vse to še letos zgodi. Le glej „matica“ naša bi na takov način hitro okoli 2000 gl. več kapitala imela — ti se pa pri moji dunji! ne pobirajo na cesti!

Dozdaj sem šalo mešal med resnico, zdaj Vam bom pa še čisto resnobnih troje povedal:

1. Na vsaki zgoraj imenovanih gimnazij naj začne brez vsega odloga še koj ta mesec eden rodoljubnih dijakov pobirati za „matico“, ali prav za prav knjižnico gimnazije svoje, da postane nesmrten ud „Slov. Matice.“

2. V vsaki izmed naših čitavnic brez vsega iznimka naj se ono isto stori.

3. Tudi „Slovenija“ in „Sava“ nikakor ne smete zaostati.

Naposled bi pa še sl. vredništvo „Novic“ lepo poprosil zaradi ove stvari potrkati na duri čitateljev svojih.

V Sevnici na štaj. (Iz čitalnice.) Za zimski čas l. 1868 določil je odbor sledeče veselice: 19. januarja: beseda, čveterospev „Pozdrav“, deklamacija in ples.

2. februarja: v spomin Vodniku beseda, deklamacija, čveterospev „Himnus na Vodnika“, glediščina igra „Župan“, potem ples.

23. februarja: veliki ples. Uljudno vabimo k tem veseliam vse čast. društvenike, posebno pa bi nas veselilo, če bi tudi vnenji udje iz Brežec, Krškega in Radeč za te večere nas počastili. Odbor.

Iz Zagreba. — č —. Ne davno je neki tukajšnih Slovencev v slovenskem jeziku pisano prošnjo poslal v Ljubljano, ki se na čelu takole glasi:

„Visokoslavnemu deželnemu odboru slavne vojvodine Kranjske v Ljubljani! J. J. official pri kr. hrv. slav. itd. prosi za milostivo podeljenje službenega mesta kontrolorja deželne blagajne vojvodine Kranjske z letno plačo 800 gold.“ Zadaž na hrbtu pa stoji — čujte! — od besede do besede tole: „Nr. 4748. Wird dem Herrn Gesuchsteller mit dem Bedenken rückgeschloffen, dass ingedachter Dienstesposten einem anderen Bewerber verliehen worden ist. Vom krain. Landesausschusse Laibach am 20. Dezember 1867. Hofbawer s. r.“ Pri tej priliki smo pa tudi zvedeli, da pisma deželnega odbora nose pod kranjskim grbom vinjeto: „Landesausschuss des Herzogthums Krain.“ Čujte, čujte kaj deželni odbor kranjski dela! Na slovenske vloge daje nemška rešenja!!! In to dela tisti

*) Mariborska čitavnica je že pristopila.